

СТАНОВИЩЕ

от проф. Теодора Стойчева Стоева

на дисертационния труд на Ивайло Панов

на тема: ВЪЗМОЖНОСТИ НА МЕТОДА „СРАВНИТЕЛНО СКАНИРАНЕ“ (cSM) ПРИ АНАЛИЗА, ВИЗУАЛИЗАЦИЯТА И ПСИХОЛОГИЧЕСКАТА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИ ДАННИ ОТ ТИП „ИЗБОР ПО ПРЕДПОЧИТАНИЕ“

1. Актуалност и значимост на проблема

Представената дисертация представлява задълбочено и иновативно теоретико-експериментално изследване на един недостатъчно проучен в съвременната психология кръг от проблеми. Авторът последователно разкрива актуалността и значимостта на тази проблематика в сферата на психометриката и убеждава читателя, чрез резултатите от предприетата от него емпирична валидизация, че психометричният метод на сравнителното сканиране е напълно адекватен инструмент както за анализа на психологични данни, така и за тяхната визуализация. В теоретичен план, актуалността на изследването се обосновава чрез въвеждането на нови понятия - тези за равномерно идиографично разпределение и идиографично разпределение „струпване“, даващи възможност за дефиниране на индивидуалните идеални точки в пространството от демонстрираните предпочитания. В практически план, актуалността на изследването е убедително защитена чрез демонстрацията на ефикасността на метода не само в сферата на психофизиката, но и в проблемните сфери на психологията на личността, както и на консултативната психология. Имам предвид експериментите, които той реализира, за да разкрие и визуализира референтните зони на ценностните предпочитания на цялата извадка изследвани, а също местоположенията вече на индивидуалните идеални точки спрямо тези референтни зони. Всичко това очертава научния принос на разработката, нейната висока познавателната и приложна стойност.

2. Научно и методологическо обосноваване на изследването

Изборът на тема показва висока осведоменост и задълбочено проучване в областта на третираната проблематика. Въпреки че методът на сравнителното сканиране е иновативна технология, все пак са налице определен, малък брой проучвания в областта, поради което и историографията на темата е кратка. Докторантът насочва вниманието си към слабо засегнати аспекти на проблема в изследователската практика, свързани с възможността методът на сравнителното сканиране да послужи за адекватния инструментариум при интегрирането в единен изследователски модел на задачи, едновременно от номотетичен и идеографичен тип, когато се борави с данни от тип „избор на предпочитание“. Интегрирането на номотетичния и идиографичния подход винаги е било предизвикателство за изследователя, поради тяхната противоположна насоченост - единият насочен към закономерности, валидни за извадката като цяло, другият - към установяване на херактеристики, присъщи на

отделното изследвано лице.Още тук ще заява, че Панов се справя с това предизвикателство успешно, отговорно и обещаващо.

Теоретичният дизайн на изследването е разгърнат по посока на концептуалното осмисляне на базисните конструкти на дисертацията, свързани с метода на сравнителното сканиране, „изборът на предпочитание“ като тип експериментални данни, подходите към анализа на тези данни-номотетичен и идиографичен.Теоретичните постановки, свързани с тези конструкти са разгледани в нужната пълнота и съдържателност. Интерпретирайки основните достойнства на тези постановки, Панов достига до изграждане на собствена авторска позиция по проблема, свързана с предлагането на разширена концепция на метода на сравнителното сканиране, която допълва като цяло и парадигмата на психометриката. В изходна точка на изследователските му търсения се превръща стремежа да се увеличат възможностите за интерпретация на данните тип „избор на предпочитание“, който той реализира въвеждайки понятията за различен тип идиографично разпределение-„дифузно“ и „струпване“, предоставящи и надграждаща алтернатива на директното оценяване по скали на Ликърт чрез индиректно оценяване чрез резултати от прилагане на обсъждания метод. Неслучайно в теоретичния модел и в така очертавана траектория на изследване на „избора на предпочитание“ като многокомпонентен когнитивен процес, Панов въвежда като ключов и конструкта за „референтен стимул“ , концептуално свързан и с голям обяснителен потенциал относно индивидуланата идеална точка в семантичното пространство на предпочитания. Несъмнено така изградения теоретичен модел разширява психометричната парадигма, чрез въвеждането на нови измерими, съпоставими и интерпретируеми понятия в теоретичната база чрез дефиниране на типовете идиографични разпределения на индивидуалните идеални точки, доразвивайки и концепцията за действителните и привидни причини за сходните предпочитания.

Проблемът за сравнителното сканиране и неговите аспекти докторантът концептуализира , опирайки се на класическите теории на К.Кумз и Pearson, достигайки до неговите съвременни проекции в трудовете на изследователи като Герганов, Петков, Molenaar. Може да се отбележи, че разработката на Панов е пряко продължение на изследователските усилия на неговия научен ръководите, насочени към тази проблематика. Така тя стават част от създаването на една традиция, обогатяваща натрупания до момента опит, което е несъмнен принос за науката. В тази връзка може да се отбележи, че са отчетени теоретико-методологичните постижения на български и чуждестранни учени. За научната представителност на теоретичния анализ свидетелства факта, че докторантът се е позовал на 86 публикации, на български руски и английски език, жанрово разнообразни.

3.Изследователска методология

Методологически емпиричното изследавне отразява основната цел на изследването за представяне на възможностите на метода „сравнително сканиране“ при анализа, визуализацията и интерпретацията на данни от тип „избор на предпочитание“. Изследователските търсения на Панов са обвързани със задачи, насочени основно към

позициониране на този метод и предоставяне на емпирични доказателства за адекватността му в общата рамка на методи за анализ на данни от психологически изследвания. Постановката на изследването, изборът на методология, интерпретацията и анализа на резултатите са пряко свързани с поставената задача да се осигурят доказателства за надеждността и валидността на метода на сравнително сканиране. Като цяло, емпиричната част на дисертацията впечатлява с организацията и замисъла на изследователския дизайн, с логиката на представяне на елементите на изследователската идея, с концептуализиране на авторския модел за утвърждаване на метода като психометричен инструмент и като нова посока в развитието на психологическите изследвания. Адекватно е избран съобразно целта и задачите на проучване изследователския метод, а именно- експерименталния метод, определен като най-мощния метод на изследване във всички сфери на научното познание, предполагащ активна роля на изследователя и качества като настойчивост и последователност.

Проведени са 12 експеримента в 3 фокусни области, чията организация и провеждане се отличават с прецизност, което на свой ред е доказателство за високото професионално владеене на експерименталната методология. Избрани са адекватни на експерименталната процедура и на получените данни методи на статистическа обработка, преобразуващи тези данни в емпирични резултати (т-тест, корелационен и дисперсионен анализ). Получените резултати са обсъдени задълбочено и богато визуализирани с помощта на таблици и фигури. Тези резултати са нови за тази научна област и представляват безспорен научен принос в психологията.

Изведени са изводи както на високо равнище на обобщеност-относно възможността на метода за разширяването на парадигмата на психометриката и допълване в областта на статистиката, така и в конкретно приложен план-относно широкия спектър от възможности за индивидуална диагностика в областта на консултативната психология, чрез определяне степента на „отдалечаване“ от социалните норми, което явление може да имат деструктивно влияние върху психичното функциониране на отделния човек. Импликациите за практиката на метода са във възможността да се изготвят елементи от индивидуалните психологически профили в редица области – освен консултативната психология, фамилната терапия, криминалните разследвания и др.

4. Приноси

Приносните моменти, посочени в автореферата, показват една реална самооценка на постиженията в дисертацията, поради което няма да ги коментирам допълнително.

5. Автореферат

Авторефератът отразява основните параметри на темата, представени в теоритичния анализ и емпиричните резултати. Той е оформен съобразно приетите правила.

Представени са общо 12 публикации по темата-8 самостоятелни и 4 в съавторство, което показва висока публикационна активност и може да се считат за напълно достатъчни резултатите да станат видими за научната общност.

6.Заключение

Предложеният дисертационен труд съдържа несъмнени приноси от научно-приложен и теоретико-аналитичен характер. В представената дисертация Панов демонстрира умения и компетентности за осъществяване на научно-изследователска дейност при спазване на най-строгите изисквания на съвременната научна методология. Цялостното ми впечатление от дисертационния труд е, че той е едно безупречно построено, със стабилна теоретична основа, надеждна експериментална процедура и доказателствени анализи изследване.

Налице са доказателства и основания убедено да дам положителна оценка на предложената дисертация и своя вот за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на Ивайло Панов.

Изготвил становището: